

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

ԲԵՆԻԿ Խ. ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ՔՐԻՍՏՈՆԵՅԱԿԱՆ ՅԵԿԵՂԵՑՈՒ

ԱՂԱՎԱՂՈՒՄՆԵՐԻՅ

Կ Ա Մ

ՅԵԿԵՂԵՑԻ, ԹԱԳԱՎՈՐ, ՅՈԳԵՎՈՐ

ՅԵՐԵՎԱՆ

1927

ԲԵՆԻԿ Ե. ՎԱՐԴԱՊԵՏ

281.6

281.6
P-40

ՔՐԻՍՏՈՆԵՅԱԿԱՆ ՅԵԿԵՂԵՑՈՒ
ԱՂԱՎԱՂՈՒՄՆԵՐԻՑ

ԿԱՄ

ՅԵԿԵՂԵՑԻ, ԹԱԳԱՎՈՐ, ՀՈԳԵՎՈՐ

2374
A 99131

ՀԱՅ ԳՈՐԼԻԳՐՈՅԻ ՍՈՍՏԻՆ ԵՊՈՐՏՆ

ՊԱՅՎԵՐ 2951

ԳՐԱԾ 162 Բ

ՑԻՐԱԺ 5000

ՔՐԻՍՏՈՆԵՅԱԿԱՆ ՅԵԿԵՂԵՑՈՒ ԱՂԱՎԱՂՈՒՄՆԵՐԻՑ

Մինչև Գ. դարի վերջը Ավետարանի քարոզչությունն անաղարտ եր պահում Ավետարանի և խոաքելական շրջանի ամանդները:

Քարոզիչները հատուկ դասակարգ չեյին կազմում, դասակարգային շահերով իրար հետ կապված մարդիկ չեյին, այլ ներքին կոչումն զգացող, Քրիստոսի դադափարները տարածելու վոգևորությամբ լի հավատացյալներ:

Ամեն մի հավատացյալ՝ վոր Քրիստոսի հոգին ուներ, քարոզիչ եր: Առաքյալներն ու յերեցները՝ իբրև ամլելի բանդետ, ամլելի փորձառու անձեր, շրջում եյին և ուղղություն տալիս քարոզիչներին:

Յեկեղեցական կենտրոնական իշխանություն չի կար. քրիստոնեյական համայնքներն ազատ եյին, անկախ իրարից: Նրանց կապն իրար հետ բարոյական եր. Ավետարանն եր կապում նրանց և վոչ թե վորևե յեկեղեցական իշխանություն:

Գ. դարու վերջից՝ յերբ հարուստ դասակարգերն ել քրիստոնեյա յեն դառնում և մանավանդ՝ յերբ քրիստոնեյությունը հայտարարվում և պետական կրոն, Ավետարանի քարոզչությունը դառնում և պաշտոն: Կոչմնավոր քարոզիչները նսեմանցում են, յեկեղեցին կազմակերպվում և, վորպես կենտրոնական իշխանական վարչություն, դառնում և հավատացյալների համար որենադիր հեղինակություն. հանդես են գալիս յեպիսկոպոսներ, վոր գլուխ են կանգնում յեկե-

դեցուան և ստեղծուած են հողևորական դասակարգ պես-
պես աստիճաններով, պատիվներով, տիտղոսներով և
հատուկ դասակարգային շահերով:

Դասակարգային շահը պահանջում և յեկեղեցու
վարիչներից զիջումներ անել հարուստ դասակարգե-
րին, հեթանոսությանն ու պետության (վորոնց դեմ
կռվում եր Քրիստոսը) ի վնաս քրիստոնեյական սկըզ-
բունքներին:

Յեւ ահա հետզհետե առաջ են գալիս Ավետարան-
ների գրության ժամանակ և հետո հավելումներ, աղա-
վաղումներ Նոր Կտակարանի մեջ:

Առաքյալների և յեկեղեցական անդրանիկ հեղինա-
կավոր հայրերի անուշով թխվում են կեղծ որենքներ
ու կանոններ, վորոնք հավատի անուշով բռնություն-
ներ են ժողովրդի հոգիների և տնտեսականի վրա, վո-
րոնց նպատակը լուկ հողևոր դասի շահերն են:

Քրիստոնեյական գրեթե անծես, պարզ պաշտա-
մունքը, գործնական կրոնը շահ չեր կարող բերել հոգե-
վոր դասին: Շահը միայն ծեսերի, արարողություն-
ների, կախարդությունների հետ և կապված: Յեւ ահա
հեթանոսական ծեսերը քրիստոնեյական գունավորու-
մով դառնում են յեկեղեցու դավանանք. դադափարը,
գործնական կրոնը դառնում և ծիսական, տեսական,
վերացական կրոն, նյութական շահաբեր կրոն:

Այս հողի վրա ճիշտ նույն ձևով և աղավաղվում
քրիստոնեյությունը, ինչ ձևով աղավաղեց Լամաիզմը
(բուդդայական վանականությունը) Բուդդայի կրոնը:

Այս դասակարգային շահերի հողի վրա առաջ և
գալիս յեկեղեցիների կամ ազգային վարչական յեկեղե-
ցիների մրցումն իրար տիրելու տենչանքով:

Հռովմի յեկեղեցին առաջինն և լինում, վոր քրիս-
տոնեյական աղաա յեկեղեցուն տիրելու ձգտումն և հրա-
պարակ հոնում կեղծ հիմունքներ ստեղծելով Ավետա-

բանից թե՛ Քրիստոսը Պետրոս առաքյալին և հանձնել
Աստծո արքայութեան բանալիները. նրա վրա և հիմ-
նըլած՝ վորպես գլխավոր առաքյալի, Քրիստոսի յե-
կեղեցին. և վորովհետև Պետրոսն և քարոզել Հռոմում և
նահատակվել աշնտեղ, ապա ուրեմն նրա փոխանորդնե-
րն ել՝ Հռոմի յեպիսկոպոսները, համարվելու յեն գլուխ
և ուղղութիւն տվող բոլոր յեկեղեցիների:

Հռոմի յեկեղեցու այս յեսական և ժանտ ձգտում-
ների դեմ՝ իրենց շահերն ու անկախութիւնը փրկելու
համար, վոտքի յեն յեղնում Անտիոքի, Ալեքսանդրիա-
յի, Բյուզանդիայի, Յերուսաղեմի և այլ յեկեղեցիներ,
վորոնք բանակովի մեջ մտնելով Հռոմի հետ, աշխա-
տում են ապացուցանել, վոր իրենք ել՝ իրենց ունեցած
հիմունքներով, նույնքան առաքելական են, վորքան և
Հռոմի յեկեղեցին և հետևաբար՝ իրավահավասար:

Այս հողի վրա նյութական հիմունքներ են բերվում,
վորոնցով յուրաքանչյուրն իր առաքելականութիւնն ու
ուղղափառութիւնն և շեշտում՝ մեղադրելով հակառա-
կորդին շեղման, աղանդավորութեան մեջ.

Մեկը պարծենում և Պետրոսի զերեզմանով, վոր իր
մոտն և, մյուսը մի այլ առաքյալի նահատակութիւնը՝
իւր յերկրում:

Հրապարակ են նետվում տեսիլքներ, յերազներ,
հրաշքներ, վորոնցով գտնվում են խաչափայտը, գե-
ղարդը, անձեռագործ պատկերը, դաստառակը, Աստ-
վածածնի պատկերը, խաչի բեկունքը, առաքյալների և
յեկեղեցական նշանավոր հայրերի մատունքները, գործա-
ծած առարկաները՝ գոտի, հողաթափ, դավադան, Քրիս-
տոսի ոծման յուղի շշեր և այլն: Յեւ բանից դուրս և
գալիս, վոր այդ յեղակի շատ առարկաներից շատ յեկե-
ղեցիներն ունեն:

Բացի դրանից նույն ազեղ մրցումը տեղի յե ունե-
նում վոչ միայն ազգային յեկեղեցիների մեջ, այլ միև-

նույն աղբի վանքերի մեջ (ինչպես՝ Հայոց Աղթամարի, Սոխ, Եջմիածնի մեջ) :

Նույն իրար տիրելու ձգտումի մեջ մրցումն և սկսվում հանդեսներով, շուքերով, արտաքին փայլով, ժողովրդին չմեցնելու չափ և չքեղ հանդեսներ ու արարողությունները դառնում են հաչա ժողովուրդի, միամիտ ժողովրդի, հավատի ուղղափառության նշան :

Այս անապահով ցրվում և յեկեղեցին այն միությունը մարդկանց մեջ, ինչպիսի հավաքել երկամեկուս Գրիստոսը :

Յեկեղեցիները դառնում են իրար հալածող, կռիվների աղբյուր, պատերազմների հորդորիչ, չարագործությունների բուն, դավերի դարբնարան, թույնների պործարան, կեղծիքի արհեստանոց, խարդավանքների շտեմարան, հալածանքների հեղինակ, պապարտությունների վարժարան, հողիների բանդ, սրբապղծությունների դիվարան (կարդացեք Հռոմի, Հունական յեկեղեցիների պատմությունը, կարդացեք Բոկաչիո) :

Յեւ այս ամենը լոկ դասակարգային տիրապետության և նյութական շահի համար, եւ ել Գրիստոսի անունով :

Սրանից ել մեծ սրբապղծություն կը լինի՞. սրանից ել սոսկոյի աղավաղումն կը լինի՞ :

Յեկեղեցու այս մուլար ուղղությանը նպաստում և կայսերական իշխանությունը, վոր կաշառելով հողերը դասին, դաշնակցում և նրա հետ և յեկեղեցին դարձնում և իր հիմքերն ամրացնելու գործիք հավատի անունով. արտաբերեն հակառակ Գրիստոսի ուսման :

Թե ինչ և թաղավորական կամ կայսերական իշխանությունը և ինչ հաշիվներով և միացել յեկեղեցու և կղերի հետ և մարդկության մտավոր, տնտեսական, քաղաքական թշվառությունների աղբյուր դարձել, այդ շատ սիրուն պատկերավորված և մի նշանավոր, իս-

կակտն քրիստոնեյի, ֆրանսիական հոգևոր հովիւի մի տեսիլքի մեջ, վոր նման չե կղերի տեսիլքին, այլ հեղինակի հոգու ստեղծագործությունն ե իրականությունից:

Այս շահեկան տեսիլքը մենք ընթերցողների լուրջ ուշադրությանն ենք հանձնում այստեղ:

«Այդ մի խավար գիշեր եր: Աստղաթափ յերկինքը ծանրացել եր յերկրի վրա, ինչպես սե՛մարմարի տապանաքարը՝ գերեղմանի վրա:

Վոչ մի բան չեր խանգարում այդ գիշերվա խաղաղությունը. միայն մերթ ընդ մերթ մի տարորինակ, թեթե չուկ, նման թռչունների թևերի շարժման, փախում եր գյուղերի և քաղաքների վրա:

Յեւ այդ ժամանակ թանձրանում եր խավարը և մարդկանց հոգին ճնշվում եր ու մի ցուրտ եր սողոսկում նրանց յերակների մեջ:

Մի դահլիճում՝ վոր պատահում եր սեռով և լուսավորված կարմրավուն ջահով, յոթն յերկաթի գահույքների վրա նստել եյին 7 մարդ, վոր ծիրանի հագուստ ունեյին և թագերով եյին պսակված:

Գահլիճի կենտրոնում բարձրանում եր մի գահ, վոր մարդկանց վոսկորներից եր շինված: Նրա պատվանդանի մոտ՝ աթոռակի փոխարեն՝ վոստների համար, ընկած եր խաչափայտը: Գահի առաջ սե փայտից շինված մի օեղան եր դրված, իսկ սեղանի վրա՝ մի մարդկային դառաղ և մի անոթ՝ կարմիր, փրփրուն արյունով լի:

Յոթն թագակիրները մտածկոտ և տխուր եյին յերեւում և նրանց փոռ ընկած աչքերի խորությունից մերթ ընդ մերթ կապտավուն բոցերի կայծեր եյին թռչում:

Նրանցից մեկը վեր կացավ, յերեքայով մոտեցավ գահին, վոտքը գրեց քառաթևի վրա:

Նույն վայրկենին նա դողաց ամբողջ մարմնով և թվում եր թե պատրաստ ե ուշաթափվելու: Մյուսներն

անշարժ նայում ելին նրան: Նրանք շեղին շարժվում.
բայց ինչ վոր մի ստվեր տարածվում եր նրանց դեմքե-
րին և վոչ—մարդկային մի ժպիտ ծումուում եր նրանց
չթուներները:

Նա՝ վոր քիչ եր մնում ուշաթափվի, ձեռքը մեկ-
նեց, արյունով լեցուն անոթը բռնեց, նրանից լցրեց
գանգի մեջ և խմեց:

Յեմ ադռ խմիչքը՝ թվում եր, թե նրան ույժ տվեց:

Նա գլուխը բարձրացրեց և կրծքից մի ճիչ արձա-
կեց, վոր նման եր խուլ խռմիոցի:

— Թող անիծյալ լինի Քրիստոսը, վոր աշխարհին
ազատություն բերեց:

Յեմ մյուս թաղակիները միասին վեր կացան և
միաձայն կրկնեցին նույն ճիչը.

— Թող նզովյալ լինի Քրիստոսը, վոր աշխարհին
ազատություն բերեց:

Դրանից հետո նրանք բազմեցին իրենց յերկաթյա
դահուլքների վրա և նրանցից առաջինն ասաց.

— Յեղբայրներ՛, ի՞նչ անենք, վոր խեղդենք աղա-
տությունը, վորովհետև մեր թաղավորությանը վերջ
կը լինի, յեթե Նա թաղավորն: Մեր բոլորիս առ-
ջեմը մի խնդիր ե գրված. Թող ձեզանից ամեն մեկն
առաջարկություն անի, ինչվոր լավագույն ե համա-
րում: Իսկ ինչ ինձ ե վերաբերում, ահա իմ խորհուրդը.
մինչև Քրիստոսի աշխարհ դալը ո՞վ կը համարձակվեր
մեզ հակառակ լինել. Նրա ուսումը մեր կորուստն յե-
ղաթ, յեկեք վոչնչացնենք Քրիստոսի ուսմունքը:

Յեմ բոլորը միասին պատասխանեցին՝ ճիշտ ե,
ընչենք Քրիստոսի վարդապետությունը:

Յերկրորդը մոտեցավ գահին, վերջրեց մարդկային
գանգը, արյունով լցրեց և ասաց.

— Պետք ե ընչել վոչ միայն կրոնը, այլև գիտաու-
թյունը, և՛ միտքը, վորովհետև դիտությունը ուղղում ե

ճանաչել այն, ինչպիսի մեզ շահ է և մարդը չը պետք է իմանա. իսկ միտքը միշտ պատրաստ է ծառանալ ույժի դեմ:

Յեւ վրոյրն եւ միասին պատասխանեցին՝ ճիշտ է, քննե՛ք դիտությունն ու միտքը:

Յերրորդն եւ այնպես արեց, ինչ վոր տալիս յերկունս և տասց.

— Յերբ վոր մենք մարդկանց նորից անասուն կը դարձնենք, նրանցից խելով և՛ Քրիստոսի կրօնը, և՛ դիտությունը, և՛ միտքը, մենք շատ բան արած կը լինենք, բայց ելի մի բան կը մնա:

Անասունը աչքի յե ընկնում վտանգավոր բնագոյններով և համակերական զգացմունքներով: Անհրաժեշտ է, վոր մի ժողովուրդ մի ուրիշ ժողովրդի ձայնը չը լսի, այլապես յեթե նրանցից մեկը կը բողոքի կամ կը մտածի շարժվել, մյուսը կը ցանկանա նմանել նրան: Թող դժբախտից վոչ մի ձայն չը հասնի մեզ:

Յեւ վրոյրը պատասխանեցին՝ ճիշտ է, թող դժբախտից վոչ մի ձայն չը հասնի մեզ:

Չորրորդն տասց.— Մենք մեր շահերն ունենք, իսկ ուրիշ ժողովուրդներ իրենց շահերն ունեն, վոր մերինն չհակառակ են: Յեթե նրանք միանան մեր դեմ իրենց շահերը պաշտպանելու համար, մենք ի՞նչ պետք է հակադրենք նրանց:

— Բաժանենք, վորպեսզի մենք թագավորենք: Ստեղծենք ամեն մի յերկրամասի, ամեն մի քաղաքի, ամեն մի գյուղի համար ուրույն շահեր, վոր հակառակ լինին մյուս քաղաքների, մյուս գյուղերի, մյուս յերկրամասերի շահերին:

Այդպիսով ամենքն եւ իրար կատեն և չեն եւ մտածի իրար հետ միանալ մեր դեմ:

Յեւ վրոյրը միասին պատասխանեցին՝ ճիշտ է,

պառակտենք, վոր մենք թազավորենք. նրանց միութ-
յունը կ'սպանի մեզ:

Հինգերորդն յերկու անգամ դանդն արյունով լցրեց,
յերկու անգամ խմեց և ասաց.

— Յես հալանում եմ այդ բոլոր միջոցներին, նրանք
բավ են, բայց բավական չեն: Անասուններ ստեղծեցեք,
այդ շատ լավ է, բայց վախեցրեք այդ անասուններին.
անխնա դատերով, ահաբեկող պատիժներով սարսափ
ժողովեք նրանց վրա, յեթե չեք կամենա, վոր վաղ թե
ուշ նրանք լափեն ձեզ: Դա՛հի՛մ արժանավոր արքայի ա-
մենալավ նախարարն է:

Յեւ բոլորը միասին պատասխանեցին՝ ճիշտ է, դա-
հի՛մ արժանավոր արքայի ամենալավ նախարարն է:

Վեցերորդն ասաց.

— Յես ընդունում եմ արադահաս, սարսափեցու-
ցիչ, անխուսափելի պատիժների առավելությունը: Սա-
կայն պատահում են այնպիսի արիական, այնպիսի հան-
դուղն հոգիներ, վորոնց համար պատիժը վոչինչ է:

Յեթե դուք կամենում եք հեշտությամբ կառավարել
մարդկանց, մեղկացրեք նրանց վավաշոտությամբ: Ա-
ռաքինությունը մնաս և մեզ, նա ույժ է սննդում: Ավե-
լի լավ է հյուժենք նրանց անառակությամբ:

Յեւ բոլորը միասին պատասխանեցին՝ ճիշտ է,
հյուժենք ույժը, յեռանդը, արիությունը անտուկու-
թյամբ:

Այդ ժամանակ յոթներորդը մյուսների նման մի
դանդ արյուն խմելով՝ խաչի վրա կանգնեց և տյալիսի
մի հառ սկսեց.

— Թող կորչի Քրիստոսը. պատերա՛զմ կյանքի և
մահու, հավիտենական պատերազմ նրա և մեր մեջ:

Բայց ինչպե՞ս խլենք նրանից ժողովուրդներին:
Զո՛ւր փորձ: Հապա ի՞նչ անենք: Լսեցեք ինձ. պետք է

Քրիստոսի քահանաներին կաշառենք յերկրավոր բարիքներով, պատիւներով և իշխանությամբ:

Յեւ նրանք Հիսուսի անունով կը հրամայեն հնազանդել մեզ ամեն բանում, ինչպէս եւ մենք անենք, ինչ եւ վոր հրամայենք:

Յեւ ժողովուրդը կը հավատա նրանց և խղճի մտոք կը լսի նրանց և մեր իշխանությունն ավելի կամբանա, քան յերբեք յեղեւ ե:

Յեւ ըոյրը միասին պատասխանեցին՝ ճիշտ ե, կաշառենք Քրիստոսի քահանաներին:

Յեւ հանկարծ դահլիճը լուսավորող ջահը հանգամ և խմբված յոթն հոգին բաժանվեցին խավարի մեջ:

Յեւ արդարին՝ վոր այդ ժամանակ հսկում եր և ազդեցում խաչի առաջ, ծանուցվեցավ՝ մերձ ե իմ որը, ազդեցիւր և վոչ մի բանից մի վախենար:

Յեւ յես՝ մի տեսակ մոխրագույն և թանձր մշուշի մեջ տեսա, ինչպէս տեսնում եմ յերկրի վրա մթնշաղին, մի մերկ, դատարկ, ցուրտ դաշտավայր:

Նրա կենտրոնում բարձրանում եր մի քարածայռ, վերից կաթիլ առ կաթիլ թափվում եր մի սղտոր ջուր և ընկնող կաթիլների թույլ ու խուլ շշուկն եր միայն, վոր լսվում եր:

Յեւ յոթն արահետ՝ դաշտավայրում գալարվելով տանում եյին դեպի ժայռ. իսկ ժայռի մոտ, ամեն մի արահետի ծայրին մի-մի քար եր ընկած, ծածկված ինչ-ժոր մի խոնավ և կանաչավուն բանով, վոր նման եր ազունի հետքի:

Յեւ ահա արահետներից մեկի վրա յեռ նկատեցի ինչ վոր մի ստվեր, վոր դանդաղորեն շարժվում եր: Տուկավ առ ասկամ ստվերը մոտենում եր. յեռ նկատեցի վոչ յեթե մի մարդու, այլ ինչ վոր մի բան, վոր նման եր մարդու:

Այդ մարդու սրտի տեղում արյան մի բիծ կար:

Նա նստեց խոնավ և կանաչ քարի վրա և նրա մարմնի անդամները դողում էին. գլուխը քարշ դեցելով, նա ինքն իրեն գրկեց ձեռքերով, կարծես թե ուզում եր պահպանել իր մեջ ջերմության մնացորդը:

Յեւ մնացած վեց ճանապարհով իրար հետեւից մոտեցան մյուս՝ վեց ստվերները քարաժայռի պատվանդանին:

Յեւ նրանցից ամեն մեկը, դողալով ու կծկվելով՝ նստում եր խոնավ ու կանաչավուն քարի վրա:

Յեւ նրանք մնում էին այնտեղ լռակցաց և կուսացած, կարծես մի ինչվոր անըմբռնելի և տանջող թախիծի ծանրության տակ:

Նրանց լռությունը շատ յերկար եր տևում, չեմ հիշում ինչքան ժամանակ, վորովհետև այդ դաշտավայրի վրա յերբեք արև չի ծագում. այնտեղ չը կա՝ վոչ յերեկո և վոչ առավոտ. միայն պղտոր ջրի կաթիլներն են, վոր կաթելով չափում են միապաղաղ, ծանր, հովիտենական ժամանակը:

Յեւ այդ տեսարանն այնքան սոսկալի յեր, վոր յեթե Աստված ինձ ույժ չուղարկեր, դժվար թե տանել կարողանայի:

Յեւ մի ինչվոր ընդհատ-ընդհատ շարժումով ստվերներից մինը՝ գլուխը բարձրացնելով, մի ինչ վոր ձայն հանեց, կարծես քամու սուր և չոր ձայն լիներ, վոր ցնցում եր կմախքի վոսկորները:

Յեւ ժայռից ահանջիս հասան այսպիսի խոսքեր.

— Գրիստոսը հաղթեց, թող նղովյալ լինի Նա:

Յեւ մյուս վեց ստվերները ցնցվեցին և բոլորը միասին բարձրացրին գլուխները և նույն սրբապիղծ խոսքերը թռան նրանց կրծքից.

— Գրիստոսը հաղթեց, թող նղովյալ լինի Նա:

Յեւ նրանք իսկույն դողացին ավելի ուժգին, մը-

շուշն իջավ և պղտոր ջրի հոսանքը վայրկենապես դա-
դարեց:

Յոթն ստվերները նորից կուացան իրենց գաղտնի
վրդավմունքի ծանրության տակ և սկսվեց յերկրորդ՝
առաջվանից ավելի յերկար լուությունը:

Ապա նրանցից մեկը քարի վրա նստած մնալով,
անշարժ, խոնարհած ասաց մյուսներին:

— Ուրեմն ձե՞ղ ել նույնը պատահեց, ինչպիսի ինձ.
Ի՞նչ ծառայություն արին մեզ մեր խորհուրդները:

Մյուսը պատասխանեց.

— Գաղափարի հավատը ազատեց յերկիրը:

Յերրորդն ասաց.— Մենք կամենում եյինք բաժա-
նել մարդկանց, բայց մեր բռնությունը միայն միացրեց
նրանց մեր դեմ:

Չորրորդն ասաց.— Մենք արյուն թափեցինք և
այդ արյունը մեր գլխին ընկավ:

Հինգերորդը.— Մենք անառակություն սերմանե-
նեցինք և նա աճեց մեզնում և լափեց մեր վոսկորները:

Վեցերորդը.— Մենք կարծում եյինք թե խեղդե-
ցինք ազատությունը, մինչդեռ նրա շունչը այրեց մեր
գորությունը մինչև արմատը:

Այդ ժամանակ յոթներորդ ստվերը կրկնեց՝.— Բրիս-
տոսը հաղթեց, թող նզովյալ լինի նա:

Յեւ յետ տեսա թե ինչպես մոտեցավ մի ձեռք, մի

— Բրիստոսը հաղթեց, թող նզովյալ լինի նա:

Յեւ յետ տեսա թե ինչպես մոտեցավ մի ձեռք, մի
մատը թրջեց պղտոր ջրի մեջ, վորի կաթիլները թափ-
վելով չափում եյին հավիտենական ժամանակը և նշա-
վակության կնիք դրեց յոթն ստվերներից ամեն մեկի
ճակատի վրա և այդ՝ հավիտյանս հավիտենից»:

Կամենյի այս հնարած պատկերը խտացումն է այն
չարագործ դաշնակցության, վոր կապել են աշխարհի

թագավորները և հոգևոր դասը՝ փոխադարձ շահերի հիմունքով Քրիստոսի ուսմունքն աղավաղելու համար:

Այդ շահերի հիմունքով եր, վոր Քրիստոսի գործնական բարոյականության վարդապետությունը հոգեվորները դարձրին տեսություն, ծես, աստվածաբանական գիտութուն: Յերյուսլեցան տեսիլքներ, անբնական հրաշքներ, վորոնցով զարհուրեցրին հավատացյալներին, կանգնեցին խարույկներ Քրիստոսի անունով ընդդեմ ազատ մտքի, քննադատական հոգիների:

«Պարույկների յերկյուղը սթափեցնող ե» (դրում և Դալամբերը Վոլթերին). և այդ «սթափեցնող» զենքով ինդդեցին ազատամիտ հավատացյալների խղճի ձայնը:

Ստեղծվեցին նոր մարդարեություններ: «Ո՞րք ե մարդարեյական դուշակություններ անելու արվեստի գտնողը՝ իհարկե առաջին խաբեբան—մաշեննիկը, վոր պատահեց հիմարին» (Վոլթեր): Յերբ խաբեբան հիմարին և հանդիպում, այնտեղ մաքուր գաղափարները գառնում են ծխական կրոն: Հոգևոր դասը մոռանում ե՝ «Վոչինչ ունիմ և զամենայն ինչ ունիմ,» առաքելական խոսքը և դադարում ե տանել այն ուսմունքն իր մաքրության մեջ, վորն իր շահերին ե սպառնում: Գեղծիքը գառնում ե հավատի հիմք: «Քահանաներն այն չեն, ինչվոր կարծում ե ժողովուրդը. նրանց իմաստությունը մեր դյուրահավատությամբն ե ստեղծվում» (Վոլթեր. «Եդիպ»): Վոլթերի Սպինոզան ասում ե իր առածուն. «Մեր մեջը մնա, յես կտրծում եմ, վոր դաւք դոյություն չունիք»:

Աղավաղ քրիստոնեյությունը դառնում ե միայն միամիտ հավատացյալների կրոն, վորին չեն հավատում իրենք՝ հոգևորները: Սակայն իրենց շահերի համար չեն դադարում ձևանալ ու քարոզել, ոտակալի բրնձություններ գործ դնել ազատ մտքի վրա, վոր թշնամի յե իրենց շահերին: Ստեղծվում են յեկեղեցական ա-

բենքներ հետեյալ որինակով. «Քչել, այրել, պատառել, կտրատել, սպանել բոլորին, վորոնք կտան յերկարություն» (Յեփեսոսի ժող. կանոն 449 թ.)

Յեւ այդ սոսկալի հակամարդկային բռնությունները շարունակվում են դարերով մինչև գրեթե մեր օրերը:

Աստվածաբանության մեջ մտնում են այսպիսի «մարդարիտներ». Յեկեղեցին Աստծուց իրավունք և ստացել հալածել նրանց, վորոնք շեղվում են ճշմարտությունից (իհարկե իրենց ըմբռնած). պատժել՝ վոչ միայն յեկեղեցական պատուհասներով, այլև ֆիզիքական պատիժներով:

Այդ պատիժներն են՝ բանդ, ծեծ, անդամահատություն, մահ» (Կլերմոնի աստվածաբանություն. 1904 թ.)

1900 թ. Փարիզի հոգևորականների մի շարք ժողովներում «Քրիստոսի աշակերտները» գոռում եյին՝ «Կեցցե Բարդուղիմյան գիշերը. Բարդուղիմյան գիշերը դերազանց գիշերն եր յեկեղեցու և հայրենիքի համար» (Րեյնակ):

Յեւ այդ մահահոտ կանչվւածոցներն ո՞ւմ դեմ եյին արձակվում. ժողովրդի, իր հոգու մաքրությունը և իր քրիստոնեյական մաքուր ըմբռնումները պահած ու աղավաղումների դեմ բողոքողների հանդեպ:

Քրիստոնեյական յեկեղեցու այդ «սխրագործությունները» հիշեցնում են Յեհովայի դաժան պաշտամունքից մի դեպք:

Սամուելի Բ. գրքում պատմվում է հետեյալը.

Դավիթը կամեցավ Ուխտի Տապանակը փոխադրել Յերուսաղեմ: Տապանակին գիպչելու իրավունք չունեի վոչվոք, բացի մի արտոնյալ հոգևոր ընտանիքի անդամներից: Տապանակը դնում են մի սայլի վրա, վորին յեղներ եյին լծել: Յեղները ճանապարհին սայթաքում

են և քիչ ե մնում տապանակը սալլից վար գլորեն: Վոմն Գիզա անունով, տապանակն անկումից փրկելու համար, վրա յե հասնում և բռնում:

Այդ գործը համարվեց սոսկալի հանցանք և Աստված Գիզային տեղն ու տեղը սպանեց:

Հանեցեք պատմվածքից սպանիչ Աստծու դերը և կը մնա այն, վոր դաժան քահանաները Գիզային տեղն ու տեղն սպանեցին:

Այսպես սպանում ե քրիստոնեյական յեկեղեցին այն հավատացյալներին, վորոնք ուզում են Քրիստոսի գաղափարները հոգևորականների սալլի գլորումից ազատել:

Յեվ յերբ մարդկության խիղճը բողբոջում ե այդ բարբարոս բռնության դեմ, հոգևոր դասակարգը միշտ պատրաստ ե արդարանալու թե՛ զոհն եր մեղավոր:

Այս առարկությունն ու վարմունքը հիշեցնում ե հեթանոս Հունաստանի մի ծիսական արարողություն:

Հունաստանում զոհվելու կենդանին սուրբ եր համարվում: Զոհող քուրմը յենթարկվում եր ծիսական-ձեմական քարկոծումի, վոր համարձակվել ե սուրբ կենդանուն մորթել: Հետո դատ եր լինում և քուրմն արդարանում եր նրանով, վոր իբր թե դանակի վրա յե ընկել զոհը, մեղավորը դանակն ե և դանակն՝ իբրև հանցագործ, ծովն եր նետվում: Կամ թե չե արդարանում եր նրանով, վոր իբր թե զոհը ինքն ե պատահամբ ընկել դանակի վրա:

Աբրատ Բուրժեն մեթոդիկական բառարանի համար հոգվածներ գրելիս (1789 թ.) ասում ե, վոր աշխարհն ռաեղծագործելուց հետո, Աստված ինքն անձամբ սովորեցրեց նախածնողներին ամեն բան, ինչ վոր նրանք պետք ե գիտենային: Նա ինքն ասաց թե ինքն ե աշխարհի ստեղծողը, ինչպես և մարդու, ինքն ե մարդկանց բարերարն ու որենստուն, ինքն ասաց թե մարդուն

իմ պատկերով եմ ստեղծել, ինքը մի առանձին ընդունակություն է տվել մարդկանց, վոր աճեն բազմանան և ալին:

Մինչդեռ Քրիստոսն ասում է՝ վոչ վոք չի տեսե. Հայր Աստծուն, Աստված Հոգի յե. իսկ Աբբատ Բուրժեռն ու նմանները Աստծուն չինում են մարդ և Աղամի ու Յեվայի անճնական դաստիարակ:

Շատ փոքր պիտի լիներ Աստված, յեթև իրեն վայել մեծ գործերը թողած մի մարդու և կնոջ վարժապետ դասնար, վորոնք վերջ ի վերջո Բուրժեռներ ծնելին և նրա տված դասերը շարունակելին:

Այս ամեն պատկազումն ու շարադործություն մայրին Քրիստոսի յեկեղեցու և ուսման մեջ կաշառված Հոգևոր դասերը իրենց պաշտակից թաղավորների զենքի զորությամբ:

Սակայն անաշխատ շահադործությամբ կուրացածները չեն ուզում բմբունել թե պատմության ընթացքը ցույց է տալիս, վոր իրենք չեն աշխարհին և ճմարատության հաղթողները: «Գորտերի մի խումբ նստած և ճահճի մեջ և կոկոսում է թե աշխարհը մեզ համար է բառեղծված»: (Հեթ. Կելսոս փիլիսոփա): Չեն նկատում թե՝ «մարդկության պատմությունը կրոնական բմբունումների տատիճանական փոխակերպության պատմությունն և զեպի աշխարհականացումն: Այդ ընթացքը շարունակվում է, բայց զեռ չի լրացել», (Բեյնակ):

Գուցե միակ ծառայությունը, վոր անում են յեկեղեցական Հոգևոր դասերն իրենց գործելակերպով, այդ «լրացումն» արագացնելն է:

Քաղաքական հեղափոխությունները, կրոնական հեղափոխությունները և բարեփոխությունները, թաղավորների անկումները և նրանց իրավանց սահմանափակումները, Պապերի և իրենց ընկերների «աստվածային» աթոռներից իջնելը և ալին, այն գորեղ նշան-

ներն են, ինչպես և նորագույն հանրամարդկային
կայսերկեղեցական թարմ հոսանքը, թե այդ «լրացում
յեկեղեցու և պետությունների աշխարհականացում
ժողովրդականացումը, Քրիստոսին մոտենալը չափ
հեռու չէ:

Յեւ հետևորար հեռու չէ այն օրը, յերբ մարդկային
անաջադիմության աներևույթ մասը սղտոր ջրով նշ
վախության կնիքն և դնելու նրանց ճակատին և այ
«հավիտյանս, հավիտենից»:

Նրանց մնում և պալիքից առաջ շարժվել դեպի անս
պատի քարաժայռը, դեպի սղտոր ջուրը աղվեսաղբոջ
ընդունելու:

Նրանց մնում և իրենց անիծատեր բերանով ճայնա
ցելու թաղակիրներին:

—Քրիստոսը հաղթեց, թող նղովյալ լինի Նա:

Յեւ Քրիստոսը կյանք և մտնելու իր վեհ դադա ար
ների փառքով ու փայլով:

ՀԱՍ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

220049131

121017
~~121017~~
~~121017~~

222

II
49131

198
3

ԳԻՆՆ Ե 15 ԿՈՊ.